

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته زبان شناسی همگانی

تحلیل گفتمان فیلم جدایی نادر از سیمین

بر اساس دیدگاه قوم نگاری ارتباط دل هایمز

استاد راهنما:

دکتر یحیی کیخایی

استاد مشاور:

دکتر گیتی تاکی

تحقیق و نگارش:

آمنه عرب زاده یک لنگی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

بهمن ۱۳۹۲

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان تحلیل گفتمان فیلم جدایی نادر از سیمین بر اساس رویکرد قوم نگاری ارتباط دل هایمز قسمتی از برنامه ی آموزشی دوره ی کارشناسی ارشد رشته ی زبان شناسی همگانی توسط دانشجو آمنه عرب زاده یک لنگی با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر یحیی کیخایی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز است.

آمنه عرب زاده یک لنگی

این پایان نامهواحد درسی شناخته می شود و در تاریختوسط هیئت داوران بررسی و درجه به آن تعلق گرفت.

نام و نام خانوادگی: امضاء: تاریخ:

استاد راهنما:

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی:

تعهدنامه‌ی اصالت اثر

اینجانب آمنه عرب زاده یک لنگی تعهد می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آنها استفاده شده است، مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. کلیه ی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: آمنه عرب زاده یک لنگی

امضا

این اثر را تقدیم می‌کنم به:

خدایی که آفرید انسان را، عقل را، علم را، معرفت را

و... عشق را

و

تقدیم با بوسه بر دستان پدرم:

به او که نمیدانم از بزرگیش بگویم یا مردانگی، سخاوت، سکوت و مهربانی و...

و

تقدیم به مادرم:

به خاطر محبت‌ها، نگرانی‌ها و شب‌نخوابی‌هایش...

سپاسگزاری

پاس مخصوص پروردگار مکتبیت که انسان را با علم لایزال خود در حد کمال آفرید و برای خروج او از جهل و تاریکی فرمان به خواندن داد، و به کمک برگزیدگانش، بشر را علم آموخت.

در ادامه لازم می دانم از پدر و مادر بزرگوارم و همه خانواده ام که بهواره شوق و حامی من در ادامه این مسیر بوده اند صمیمانه تشکر نمایم. همچنین از اساتید عزیزم که در این راه من را حمایت

کرده اند سپاسگزارم.

از دوستان عزیزم مرجان محسنی، مریم رجبی مقدم، علید حسین زاده و شیامادی به خاطر لطف و مهربانیان ممنونم. و همچنین از فاطمه ی عزیزم، یار، بکار و همراه بهشتیگیم به خاطر مهربانی

و کمک هایش تشکر میکنم.

و

از سعید محفوظ پور عزیز سپاسگزارم به خاطر مهربانی حمایت هایش...

چکیده

در این پژوهش، با استفاده از رویکرد قوم‌نگاری ارتباط‌هایم (۱۹۷۴) رویدادهای ارتباطی فیلم جدایی نادر از سیمین تحلیل شده است. بر اساس این رویکرد اجزای گفتار در قالب مدل SPEAKING تحلیل میشوند. هر یک از حروف این واژه به یکی از اجزای گفتار اشاره دارد. S به مکان فیزیکی و ساحت روانی، P به مشارکین در گفتار، E به اهداف، A به توالی کنش‌ها، K به لحن کلام، I به ابزار و مجرای ارتباطی، N به هنجارهای تعامل و تفسیر و G به ژانر یا گونه‌ی متنی اشاره دارد. داده‌های پژوهش رویدادهای ارتباطی فیلم مزبور می‌باشند که بر اساس عوامل هشت‌گانه ذکر شده و همچنین ارتباط آنها با فرهنگ جامعه‌ی زبانی فیلم یعنی جامعه‌ی ایران مورد بررسی قرار گرفته‌اند. ضمن اینکه داده‌های مرتبط با جامعه‌ی زبانی فیلم که شامل طبقات اجتماعی، حوادث سیاسی، قوانین حقوقی، مذهبی و فرهنگی می‌باشد، نیز تعریف شده است. نتایج به دست آمده بیانگر تطابق اجزای گوناگون گفتار در این رویکرد با قوانین فرهنگی ایران است، به طوری که هر یک از رویدادهای ارتباطی فیلم دارای عوامل هشت‌گانه‌ی مدل SPEAKING‌هایم می‌باشند و این عوامل نیز بر اساس فرهنگ جامعه‌ی ایران تنظیم شده‌اند.

واژگان کلیدی: تحلیل گفتمان، فیلم سینمایی، قوم‌نگاری ارتباط، رویداد ارتباطی، عوامل ارتباطی، تعاملات اجتماعی

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: کلیات تحقیق ۱

۱-۱- مقدمه ۲

۱-۲- شرح و بیان مسئله ی تحقیق ۲

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق ۳

۱-۴- سؤال های تحقیق ۴

۱-۵- فرضیه های تحقیق ۴

۱-۶- اهداف تحقیق ۵

۱-۷- درباره ی فیلم سینمایی جدایی نادر از سیمین ۵

۱-۷-۱- معرفی فیلم و خلاصه ی آن ۵

۱-۷-۲- حوادث اجتماعی- سیاسی سال ۱۳۸۸ و تبلور آن در فیلم مورد مطالعه ۶

۱-۷-۳- شکاف طبقاتی در فیلم مورد مطالعه ۷

۱-۸- محدودیت های تحقیق ۸

فصل دوم: پیشینه ی تحقیق ۹

۱-۲- مقدمه ۱۰

۱-۲-۲- پیشینه ی قوم نگاری ارتباط ۱۰

- ۳-۲- تحقیقات انجام گرفته بر اساس نظریه‌ی قوم نگاری ارتباط هایمز در ایران..... ۱۲
- ۴-۲- تحلیل گفتمان فیلم‌های سینمایی در ایران..... ۱۳
- ۵-۲- تحقیقات انجام گرفته بر روی فیلم جدایی نادر از سیمین..... ۱۶
- فصل سوم: چارچوب نظری پژوهش..... ۱۷
- ۱-۳- مقدمه..... ۱۸
- ۲-۳- گفتمان و تحلیل گفتمان..... ۱۸
- ۳-۳- رویکردهای مختلف تحلیل گفتمان..... ۲۲
- ۱-۳-۳- تحلیل گفتمان ساختگرا..... ۲۳
- ۲-۳-۳- تحلیل گفتمان نقشگرا..... ۲۳
- ۳-۳-۳- رویکرد کنش گفتار..... ۲۵
- ۴-۳-۳- رویکرد کاربردشناسی..... ۲۶
- ۵-۳-۳- رویکرد تحلیل مکالمه..... ۲۷
- ۶-۳-۳- رویکرد زبان شناسی اجتماعی تعاملی..... ۲۹
- ۷-۳-۳- رویکرد روان شناسی گفتمانی..... ۳۰
- ۸-۳-۳- رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی..... ۳۰
- ۹-۳-۳- رویکرد قوم نگاری ارتباط..... ۳۱
- ۱-۹-۳-۳- تعاریف ارتباط..... ۳۱
- ۲-۹-۳-۳- تعاریف قوم نگاری ارتباط..... ۳۲

- ۳۳.....موضوع قوم نگاری ارتباط.....۳-۹-۳-۳
- ۳۵.....تاریخچه ی قوم نگاری ارتباط.....۴-۹-۳-۳
- ۳۹.....فرضیه های قوم نگاری ارتباط.....۵-۹-۳-۳
- ۳۹.....الگوی ارتباط.....۶-۹-۳-۳
- ۴۰.....مبانی نظری قوم نگاری ارتباط.....۷-۹-۳-۳
- ۴۱.....ارتباط قوم نگاری ارتباط با زبان شناسی اجتماعی.....۱-۷-۹-۳-۳
- ۴۵.....ارتباط قوم نگاری ارتباط با مردم شناسی و زبان شناسی.....۲-۷-۹-۳-۳
- ۴۷.....تحلیل رویدادهای ارتباطی.....۸-۹-۳-۳
- ۴۸.....چارچوب قوم نگاری ارتباط دل هایم.....۹-۹-۳-۳
- ۴۹.....موقعیت فیزیکی/صحنه و فضا (ساحت و موقعیت).....۱-۹-۹-۳-۳
- ۵۰.....مشارکین در گفتار.....۲-۹-۹-۳-۳
- ۵۰.....اهداف.....۳-۹-۹-۳-۳
- ۵۱.....توالی کنش ها.....۴-۹-۹-۳-۳
- ۵۲.....مشخصه ی کلام.....۵-۹-۹-۳-۳
- ۵۳.....مجرای ارتباطی (رسانه).....۶-۹-۹-۳-۳
- ۵۳.....هنجارهای تعامل و تفسیر.....۷-۹-۹-۳-۳
- ۵۴.....سبک (ژانر).....۸-۹-۹-۳-۳
- ۵۶.....مفاهیم مرتبط با قوم نگاری ارتباط.....۱۰-۹-۳-۳

- ۵۶جامعه ی زبانی-۱-۱۰-۹-۳-۳
- ۵۸موقعیت ارتباطی-۲-۱۰-۹-۳-۳
- ۵۹رویداد ارتباطی-۳-۱۰-۹-۳-۳
- ۶۰کنش ارتباطی-۴-۱۰-۹-۳-۳
- ۶۱توانش ارتباطی-۵-۱۰-۹-۳-۳
- ۶۵زبان و فرهنگ-۶-۱۰-۹-۳-۳
- ۶۷گونه های زبان-۱۱-۹-۳-۳
- ۶۷گونه ی فردی-۱-۱۱-۹-۳-۳
- ۶۸گونه ی سنی-۲-۱۱-۹-۳-۳
- ۶۸گونه ی شغلی و تحصیلی-۳-۱۱-۹-۳-۳
- ۶۹گونه ی جنس-۴-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۰گونه ی جغرافیایی-۵-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۱موقعیت اجتماعی-اقتصادی-۶-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۱سبک-۷-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۲زبان معیار-۸-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۲دو زبانگونگی-۹-۱۱-۹-۳-۳
- ۷۳نوع داده ها و نحوه ی گردآوری آنها در پژوهش قوم نگاری ارتباط-۱۲-۹-۳-۳
- ۷۵فرهنگ و مسائل فرهنگی در تحلیل گفتمان-۱۰-۳-۳

۷۸ راهبرد ادب. ۱۱-۳-۳
۸۰ راهبرد ادب ایجابی ۱-۱۱-۳-۳
۸۱ راهبرد ادب سلبی ۲-۱۱-۳-۳
۸۱ راهبرد احترام. ۳-۱۱-۳-۳
۸۱ «راهبردهای ادب» در زبان فارسی. ۴-۱۱-۳-۳
۸۴ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها
۸۵ ۱-۴ مقدمه
۸۵ ۲-۴ تعریف جامعه ی زبانی فیلم
۸۵ ۱-۲-۴ طبقات اجتماعی
۸۷ ۲-۲-۴ حوادث سیاسی در زمان تولید فیلم (۱۳۸۹-۱۳۸۸)
۸۸ ۳-۲-۴ قوانین حقوقی ایران
۸۸ ۱-۳-۲-۴ قوانین طلاق در ایران
۹۰ ۲-۳-۲-۴ قوانین حضانت فرزند
۹۲ ۳-۳-۲-۴ قوانین مربوط به دیه ی جنین
۹۳ ۴-۳-۲-۴ مذهب و قوانین مذهبی
۹۴ ۵-۳-۲-۴ فرهنگ و عوامل فرهنگی جامعه ی زبانی فیلم
۹۷ ۳-۴ اجزاء رویدادهای ارتباطی منتخب از فیلم
۹۷ ۱-۳-۴ موقعیت فیزیکی /صحنه و فضا (ساحت و موقعیت)

۱۰۲.....	۲-۳-۴- مشارکین در گفتار.....
۱۱۱.....	۳-۳-۴- اهداف.....
۱۱۷.....	۴-۳-۴- توالی کنش ها.....
۱۲۸.....	۵-۳-۴- مشخصه ی کلام.....
۱۳۳.....	۶-۳-۴- مجرای ارتباطی (رسانه).....
۱۳۶.....	۷-۳-۴- هنجارهای تعامل و تفسیر.....
۱۵۲.....	۸-۳-۴- سبک (زائر).....
۱۵۵.....	فصل پنجم: خلاصه و نتیجه گیری.....
۱۵۶.....	۱-۵- مقدمه.....
۱۵۶.....	۲-۵- خلاصه.....
۱۵۷.....	۳-۵- نتیجه گیری.....
۱۵۹.....	۴-۵- پیشنهادات.....
۱۶۰.....	منابع و مأخذ.....
۱۷۲.....	پیوست ها.....
۱۷۲.....	پیوست ۱: نمونه های مورد مطالعه در این پژوهش: رویدادهای ارتباطی منتخب فیلم.....
۱۷۲.....	پیوست ۱-۱: رویداد ارتباطی ۱: رسیدگی به دادخواست طلاق سیمین.....
۱۷۴.....	پیوست ۱-۲: رویداد ارتباطی ۲: راضیه به مرجع تقلید زنگ می زند.....
۱۷۴.....	پیوست ۱-۳: رویداد ارتباطی ۳: احوالپرسی ترمه و نادر با خانم معلم.....

- پیوست ۱-۴: رویداد ارتباطی ۴: حجت برای دیدن نادر به محل کارش (بانک) رفته است..... ۱۷۵
- پیوست ۱-۵: رویداد ارتباطی ۵: مشاجره ی نادر و راضیه..... ۱۷۵
- پیوست ۱-۶: رویداد ارتباطی ۶: جلسه ی بازپرسی رسیدگی به اتهام نادر مبنی بر سقط جنین راضیه..... ۱۷۷
- پیوست ۱-۷: رویداد ارتباطی ۷: ادامه ی بازپرسی بعد از بازگشت راضیه به اتاق بازپرسی..... ۱۷۹
- پیوست ۱-۸: رویداد ارتباطی ۸: جلسه ی بعدی رسیدگی به اتهام نادر: شهادت معلم..... ۱۸۰
- پیوست ۱-۹: رویداد ارتباطی ۹: جلسه ی بعدی رسیدگی به اتهام نادر..... ۱۸۱
- پیوست ۱-۱۰: رویداد ارتباطی ۱۰: رضایت گرفتن نادر از حجت با پرداخت دیه..... ۱۸۲
- واژه نامه انگلیسی-فارسی..... ۱۸۴
- واژه نامه فرانسه- فارسی..... ۱۸۷

فصل اول:

کلیات تحقیق

این فصل به ارائه‌ی کلیاتی درباره‌ی طرح پایان نامه می‌پردازد و مواردی شامل بیان مسئله‌ی تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، سؤالات تحقیق، فرضیه‌های تحقیق و اهداف تحقیق را در برمی‌گیرد. همچنین، مطالبی در مورد فیلم *جدایی نادر از سیمین* ساخته‌ی اصغر فرهادی ارائه خواهد شد.

۱-۲- شرح و بیان مسئله‌ی تحقیق

تحلیل گفتمان گرایشی بین رشته‌ای است که به عنوان یکی از روش‌های کیفی در حوزه‌های مختلف علوم سیاسی، علوم اجتماعی، ارتباطات، زبان شناسی انتقادی و قوم نگاری مطرح است. در تحلیل گفتمان، تنها عناصر نحوی و لغوی تشکیل‌دهنده‌ی جمله مد نظر نیستند، بلکه به عوامل بیرون از متن، یعنی بافت موقعیتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، ارتباطی و ... نیز پرداخته می‌شود.

بر اساس آنچه که در مورد تحلیل گفتمان گفته شد، می‌توان از این روش در تحلیل فیلم‌های سینمایی نیز استفاده نمود. در این راستا، تحقیق حاضر بر آن است تا به تحلیل گفتمان فیلم سینمایی *جدایی نادر از سیمین* بپردازد. برای تحلیل گفتمان این فیلم از نظریه‌ی «قوم نگاری ارتباط» هایمز (۱۹۷۴) استفاده می‌شود. هایمز الگویی را برای تحلیل گفتمان به عنوان مجموعه‌ای از کنش‌ها و رویدادهای ارتباطی در یک بافت فرهنگی ارائه کرده است که در آن از اولین حرف از لغاتی که برای بازنمود اجزای گفتار به کار می‌روند، استفاده شده است که به الگوی SPEAKING معروف است. در این الگو حرف S اشاره به زمان و مکان رویداد ارتباطی و یا به طور کلی شرایط فیزیکی آن دارد، حرف P به مشارکین در رویداد ارتباطی یعنی شنوندگان و گویندگان و دیگر حاضرین در گفتار باز می‌گردد، حرف E برای بیان اهداف رویداد ارتباطی و اهداف مشارکین در آن به کار می‌رود، حرف A اشاره به نظم و توالی رخدادها در رویداد ارتباطی دارد، حرف K بیانگر لحن و شیوه بیان گفتار است، حرف I به ابزار و مجرای ارتباطی مورد استفاده در رویداد ارتباطی اشاره دارد، حرف N

بیانگر قواعد اجتماعی مؤثر بر کنش و واکنش مشارکین در گفتار و رویداد ارتباطی است و حرف G هم به نوع یا ژانر مورد استفاده در رویداد ارتباطی بازمی‌گردد.

رویکرد قوم‌نگاری ارتباط، با توجه به این عوامل به بررسی این موضوع می‌پردازد که افراد جامعه با آن که به طبقات خاصی با فرهنگ خاص خود تعلق دارند، چگونه با یکدیگر گفتگو می‌کنند و چگونه روابط اجتماعی حاکم بر افراد بر انتخاب گونه‌ی زبانی که به کار می‌برند، تأثیر می‌گذارد و یا موضوعاتی همچون روابط بین کودکان و بزرگسالان، مصاحبه‌ها، مکالمات تلفنی، رعایت نوبت سخن گفتن چگونه بین گوینده و شنونده تنظیم می‌شود (لطفی پور، ۱۳۷۲: ۲۳). البته در همه تعاملات این عوامل کاملاً متناسب با هم به کار نمی‌روند و در صورت عدم تناسب این عوامل، موقعیتی غیر معمول و ناموزون با فرهنگ جامعه به وجود خواهد آمد.

در تحقیق حاضر، کارآیی الگوی هایمز برای تحلیل این فیلم بررسی خواهد شد و تناسب یا عدم تناسب عوامل مختلف رویدادهای ارتباطی فیلم بر اساس مدل هایمز با توجه به عوامل فرهنگی در ایران نشان داده خواهد شد.

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق

تحلیل گفتمان، یک گرایش مطالعاتی بین رشته‌ای است که در اواسط دهه‌های ۶۰ و ۷۰ در علوم اجتماعی و انسانی به وجود آمد. در ایران نیز پس از ترجمه‌ی کتب مربوط به آن، پژوهش‌هایی در این زمینه انجام گرفت؛ اما در زمینه‌ی فیلم‌های سینمایی، موارد کمی می‌توان یافت که از این میان می‌توان به تحلیل گفتمان فیلم پارتی به کارگردانی سامان مقدم توسط سید علی اصغر سلطانی (۱۳۸۶) و تحلیل گفتمان انتقادی فیلم روسری آبی توسط فرزانه سجودی و فاطمه احمدی (۱۳۸۸) و ... اشاره نمود.

در زمینه‌ی فیلم سینمایی جدایی نادر از سیمین نیز نقدها و تحلیل‌هایی در حوزه‌های غیر زبانشناختی انجام گرفته است، از جمله: تحلیلی با عنوان نگاهی به فیلم «جدایی نادر از سیمین»، مهندسی دراماتیک برای تحمیل قضاوت توسط آرش فهیم (۱۳۹۰) در هفته نامه‌ی سیاسی- فرهنگی صبح صادق، تحلیل جامعه‌شناختی و معرفتی پرویز امینی (۱۳۹۰) از فیلم اصغر فرهادی با عنوان «جدایی نادر از سیمین»، دولتی‌ترین فیلم ضد ایرانی در سایت خبری- تحلیلی ماهان نیوز، تحلیل سوسن شریعتی از این فیلم در سایت سفیر نیوز در اسفند ۱۳۹۰، سه نقد از این فیلم با عناوین «جدایی نادر از سیمین، یک نگاه مثبت:

ارکستراسیون شخصیت پردازی»، «یادداشت تازه نویسندگان کافه سینما درباره‌ی جدایی نادر از سیمین: در این دو ساعت همه چیز به هم مربوطند» و «جدایی نادر از سیمین، یک نگاه منفی، این خانواده‌ی از هم پاشیده» در سایت ایران ویج (۱۳۹۰)، تحلیل حسین شقاقی (۱۳۹۱) با عنوان «دو بعد جدایی نادر از سیمین» (بعد جامعه شناختی و بعد اخلاقی) و بسیاری از نقدهای دیگر این فیلم که در اینترنت موجود می‌باشد. این فیلم در خارج از کشور نیز نقد شده است؛ اما تاکنون پژوهشی در حوزه زبانشناسی در مورد تحلیل گفتمان این فیلم، آن هم بر اساس نظریه قوم نگاری ارتباط دل هایمز انجام نگرفته است. لذا ضرورت این پژوهش با توجه به اینکه این فیلم برنده جایزه اسکار می‌باشد و تحلیل آن می‌تواند راهنمای ساخت فیلم‌های موفق گردد، احساس می‌شود. همچنین، تحلیل گفتمان این فیلم بر اساس نظریه‌ی دل هایمز می‌تواند به عنوان منبعی برای تحلیل گفتمان فیلم‌های دیگر بر اساس این نظریه مورد استفاده قرار گیرد.

۱-۴- سؤال‌های تحقیق

هر پژوهشی به منظور پاسخ دادن به سؤالاتی انجام می‌گیرد. در این تحقیق نیز، محقق به دنبال پاسخ دادن به سؤالات مربوط به رویکرد قوم نگاری ارتباط هایمز برای تحلیل فیلم سینمایی جدایی نادر از سیمین می‌باشد. دو سؤالی که در این تحقیق پاسخ داده خواهند شد، عبارت‌اند از:

۱) آیا الگوی تجزیه و تحلیل هایمز (۱۹۷۴) برای تحلیل گفتمان فیلم جدایی نادر از سیمین کارایی دارد؟

۲) آیا در این فیلم، عوامل مختلف رویداد ارتباطی هایمز (۱۹۷۴) با توجه به عوامل فرهنگی در ایران با یکدیگر متناسب‌اند؟

برای هر یک از سؤالات مطرح شده در این بخش، فرضیه‌ای متناسب با آن در نظر گرفته می‌شود که در بخش بعدی به آن‌ها اشاره خواهد گردید.

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های متناسب با سؤالات مطرح شده در بخش پیشین که در این پژوهش به بررسی آن‌ها پرداخته خواهد شد، عبارت‌اند از:

۱) الگوی تجزیه و تحلیل هایمز (۱۹۷۴) برای تحلیل این فیلم کارایی دارد.

۲) در این فیلم، عوامل مختلف رویداد ارتباطی هایمز (۱۹۷۴) با توجه به عوامل فرهنگی در ایران با یکدیگر متناسب هستند.

۱-۶- اهداف تحقیق

اهداف مورد نظر این پژوهش با توجه به سؤالات مطرح شده و فرضیه‌های مرتبط با آن‌ها عبارت‌اند از:

۱) بررسی کارایی الگوی تجزیه و تحلیل هایمز برای تحلیل فیلم

۲) بررسی تناسب میان عوامل مختلف رویداد ارتباطی هایمز (۱۹۷۴) و عوامل فرهنگی در ایران در این فیلم

پس از مشخص شدن سؤالات، فرضیه‌ها و اهداف تحقیق، اکنون برای آشنایی هر چه بیشتر

خوانندگان پژوهش حاضر با فیلم مورد بررسی در این پژوهش، به معرفی اجمالی آن پرداخته شود.

۱-۷- درباره‌ی فیلم جدایی نادر از سیمین

۱-۷-۱- معرفی فیلم و خلاصه‌ی آن

جدایی نادر از سیمین یک فیلم ایرانی با ژانر درام است که در سال ۱۳۸۹ به کارگردانی، نویسندگی و تهیه‌کنندگی اصغر فرهادی ساخته شده است. این فیلم که در سطح بین‌المللی بیشتر به نام «یک جدایی»^۱ معروف است، پنجمین اثر سینمایی این کارگردان ایرانی می‌باشد. بازیگران اصلی آن عبارت‌اند از: لیلا حاتمی، پیمان معادی، شهاب حسینی، ساره بیات، مریلا زارعی و سارینا فرهادی. این فیلم مجموعاً بیش از ۵۰ جایزه جهانی را دریافت کرده است که از آن جمله می‌توان به چندین جایزه از بیست و نهمین جشنواره‌ی فیلم فجر و نیز جوایز معتبر بین‌المللی همچون جایزه اسکار بهترین فیلم غیر انگلیسی زبان، خرس طلایی و گلدن گلوب از جشنواره‌ی فیلم برلین اشاره کرد. توجه مثبت منتقدان به این فیلم به حدی است که برخی آن را جزو ۱۰ فیلم برتر سال ۲۰۱۱ به شمار آورده‌اند؛ البته نقدهای مخالفی نیز بر آن وارد شده است.

خلاصه‌ی داستان فیلم بدین صورت است: سیمین قصد دارد به همراه همسرش نادر و دخترش ترمه از ایران برود و همه مقدمات را فراهم کرده است؛ اما نادر نمی‌خواهد پدرش را که بیماری آلزایمر دارد، تنها در

¹ A Separation

ایران رها کند. این اختلافات سبب می‌شود که سیمین از دادگاه درخواست طلاق نماید، اما دادگاه درخواستش را در مورد حضانت فرزندش رد می‌کند و سیمین مجبور می‌شود به خانه پدرش برگردد. ترمه تصمیم می‌گیرد پیش پدرش بماند، به این امید که مادرش برگردد. نادر قادر به مراقبت از پدرش نیست؛ بنابراین، برای این کار، یک پرستار به نام راضیه را استخدام می‌کند. این زن جوان که باردار است، این کار را بدون اطلاع همسرش حجت قبول کرده است. یک روز، نادر به خانه بر می‌گردد و پدرش را در حالی که دستش با روسری به تخت بسته شده و از روی تخت به زمین افتاده و تنها رها شده می‌بیند. وقتی راضیه به خانه برمی‌گردد، دعوای شدیدی درمی‌گیرد که عواقب غم‌انگیز آن نه تنها زندگی نادر را زیر و رو می‌کند، بلکه تصور دخترش از او را دگرگون می‌کند. راضیه به دلیل سقط جنینش به بیمارستان برده می‌شود. او و همسرش دلیل مرگ جنین را هل دادن نادر می‌دانند و از نادر شکایت می‌کنند و فیلم با صحنه‌هایی از دادگاه که این دو خانواده را در مقابل هم قرار می‌دهد، ادامه می‌یابد.

۱-۷-۲- حوادث اجتماعی- سیاسی سال ۱۳۸۸ و تبلور آن در فیلم مورد مطالعه

همان گونه که اشاره شد، فیلم جدایی نادر از سیمین در سال ۱۳۸۹ ساخته شده است و این سال درست پس از حوادث سال ۱۳۸۸ می‌باشد. این حوادث که به جنبش سبز معروف است، در این فیلم به خوبی نمود دارد و فیلم از نظر زمانی به خوبی این حوادث را در خود منعکس کرده است. حتی در صحنه‌ای از فیلم، خانم قهرایی (معلم خصوصی ترمه) در خانه‌ی نادر در حال تماشای صحنه‌هایی از تظاهرات است که تداعی کننده‌ی حوادث سیاسی سال ۱۳۸۸ می‌باشد.

دو خانواده‌ای که در این فیلم در مقابل هم قرار گرفته‌اند، به دو طبقه‌ی متوسط و پائین جامعه‌ی ایرانی تعلق دارند. این دو خانواده، در واقع تصویر کوچک شده‌ای از جامعه‌ی ایران و افراد آن است. شخصیت‌های فیلم و ویژگی‌های آن‌ها بیانگر این موضوع هستند. نادر که متعلق به طبقه‌ی متوسط است، شخصیتی است تحصیل کرده و روشنفکر. در حالی که حجت که متعلق به طبقه‌ی پائین جامعه است، شخصیتی است بی‌فکر، تحریک‌پذیر، فحاش، حساس، حق به جانب و افسرده. در واقع، فیلمنامه نویس با خلق این دو شخصیت جامعه را به این دو بخش تقسیم کرده است. در این فیلم، اصغر فرهادی سعی می‌کند فضای سیاسی حاکم بر جامعه را این چنین به تصویر بکشد و دیدگاه خود را از انتخابات و حوادث سال ۱۳۸۸ بدین صورت